

Jagten på det gamle DDR

I 2019 var det tredive år siden Berlinmuren faldt, og hvad er der egentlig tilbage af det gamle Østtyskland?

Vi kan starte med lidt statistik. I dag lever der færre mennesker i de gamle østtyske delstater end før murens fald. Rent statistisk vil de gamle østtyske delstater være mennesketomme i 2307 bortset fra Berlin-Øst. Det skyldes, at lønningerne i det gamle Østtyskland ligger ca. 25% under lønningerne i det gamle Vesttyskland. Der er også større arbejdsløshed i det gamle Østtyskland, men til gengæld er der flere udearbejdende kvinder i øst end i vest.

Den usynlige mur

Vi startede helt ubevidst jagten på det gamle DDR, da vi tog en togtur til Leipzig i efteråret 2017. I foråret 2019 tog vi på en biltur rundt på Rügen, og i efteråret samme år på en biltur til Spreewald og Dresden. Begge gange sejlede vi fra Gedser til Rostock, en tur, der har ændret sig, siden jeg var barn. I Gedser var der dengang både færgeforbindelse til Travemünde og til Warnemünde, som er en forstad til Rostock. Travemünde lå i Vesttyskland, og når man sejlede ind til færgehavnen, kunne man se vagttårnene langs den strengt bevogtede grænse. Området var et »Sperrgebiet« dvs. et lukket militær område, som også havde konsekvenser for de omkring boende. I området omkring et Sperrgebiet, som her ved kysten, var det ikke tilladt at eje en båd, da det var en potentiel flugtmulighed. Fra færgen var det muligt at se stranden på begge sider af »Die Innerdeutsche Grenze«. På den Vesttyske side var den fyldt med mennesker. På den Østtyske side var stranden mennesketom bortset fra de grænsevagter, som sad i vagttårnene.

Turen over den »usynlige mur« tager ca. to timer.

I dag er der kun én færgerute fra Gedser, og den går til Rostock. Vi tog med den første færge en tidlig søndag morgen, og sejlturen over den »usynlige mur« mellem Danmark og Tyskland tog ca. to timer. Det var en fredfyldt sejlads, men under den kolde krig blev Østersøen brugt som flugtrute fra DDR.

Republikflugt

Efter at det officielle tal for borgere, der havde forladt DDR i 1956, havde nået 1,72 millioner, afskaffede man den lov, der hidtil havde gjort udstedelse af rejsepas forholdsvis nemt. Republikflugt blev hermed officielt kriminaliseret, og med øget sikkerhed langs grænsen ville det fremover være med livet som indsats at flygte.

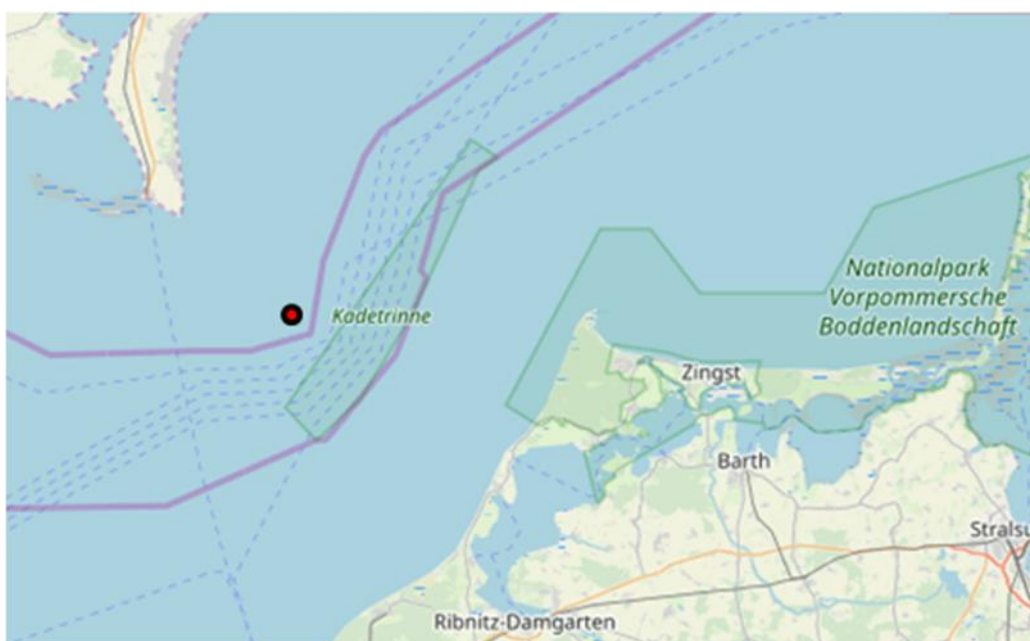
Indtil 1960 blev antallet af udvandrere ved med at stige, i særdeleshed fordi mange bønder ville undgå at blive tvangsindlemmet i et landbrugskollektiv.

Det var det tidligere DDR (Deutsche Demokratische Republik) også kendt som Østtyskland, som byggede muren i august 1961. Den officielle begrundelse for byggeriet var at beskytte Østtysklands borgere fra fascismen. Regimet mente nemlig, at Vesttyskland og de kapitalistiske NATO-lande var fascistiske. Den virkelige årsag til muren var at forhindre den østtyske befolkning i at flygte til det rige og demokratiske Vesten. På det tidspunkt var over 2,5 mio. mennesker flygtet, og hvis det fortsatte, ville det resultere i en økonomisk kollaps for DDR.

I følge bogen *Flugtrute Østersøen* af *Jesper Clemmensen* forsøgte over 6.000 østtyskere at flygte over Østersøen efter opførelsen af Berlinmuren. Flugten lykkedes for ca. 1.000 østtyskere, og de, som ikke kom over, endte i fængsel eller druknede under flugtforsøget. I denne sammenhæng er det værd at bemærke, at det officielle tal for antallet af dræbte ved flugtforsøg over Berlinmuren er 136, mens det anslås at 164 druknede i flugtforsøget over Østersøen.

Fischland, Darss og Zingst

Fra Rostock kørte vi mod Fischland, som er som er et smalt landstykke, hvor halvøen starter og derefter bliver til Darss og Zingst. Kysten ved Darss var udgangspunkt for mange flugtforsøg fra DDR. Herfra var der ca. 17 kilometer til Gedser Rev fyrskib. Fyrskibet er for længst erstattet af et ubemandet ledelys.

Afstanden mellem Gedser Rev fyr og Fishland var ca. 17 kilometer.

Fischland er et ferieområde med gode sandstrande, men kører man videre mod Darss og Zingst kommer man til uberørt skov og strandområder i Nationalpark Vorpommersche Boddenlandschaft (<http://www.nationalpark-vorpommersche-boddenlandschaft.de/vbl/index.php>), hvor det er muligt at se traner i forårs- og efterårsmånederne. Halvøen former en smal brakvandslagune, hvor mange trækfugle søger hen.

I midten af maj var der ikke mange badegæster på stranden på Fishland. Strandkurvene var stillet frem på række, men der var kun nogle få, som slikkede solskin på stranden. Turistsæsonen var endnu ikke startet, hvilket kun kunne betragtes som en fordel.

Strandkurvene venter på de første turister.

I udkanten af byen Zingst ligger nogle farverige og moderniserede boligblokke fra DDR-tiden. Selv efter moderniseringen skinner den kommunistiske betonbyggestil igennem.

Gammelt østtysk betonbyggeri som er moderniseret og opfrisket med lidt farve.

Forsætter man øst på ud gennem Zingst helt til vejen ender, kommer man til et lille udstillingscenter. Her fik vi sat vores tyskkundskaber på prøve, fordi naturvejlederen i udstillingscentret kun talte tysk. Den omliggende skov er næsten urskovsagtig, fordi der ikke har været skovdrift i mange år.

Nationalparken på Zingst er urskovsagtig.

Den yderste spids af halvøen er lukket for offentligheden, da det er et gammelt militærrområde.

Zingst var tidligere et militært område og det yderste spids er fortsat afspærret.

Pensionat

Vi boede på et pensionat i Bresewitz med navnet Boddenblick (www.pension-boddenblick.de). Et pensionat er i manges øjne en stor herskabslejlighed i en storby, hvor der bor unge mennesker fra provinsen. Pensionærene bor på hvert sit lille værelse med fælles bad og toilet, og der er fællesspisning under streng overvågning af enkefruen som ejer pensionatet.

I Tyskland er et pensionat et lille familiedrevet gæstehus, og Boddenblick var et ganske udmærket sted at bo. Værelset var stort med eget bad og toilet og en lille kogeniche, men der var ikke udsigt til indsøen. Morgenmaden bestod af lokale produkter. Bresewitz er en meget lille landsby, men der er en god restaurant tæt på pensionatet. Vi var der i aspargessæsonen, og det jo ikke så ringe!

Ikke langt fra Bresewitz ligger den større by Barth, hvor der er flere indkøbsmuligheder og et par restauranter på Marktplatz og på havnen.

De gamle veje

I Bresewitz findes der spor fra DDR-tiden. Der er nogle sideveje, som består af betonelementer, en hurtig og billig metode til at bygge veje. Betonelementerne er kileformede, hvilket gør det lettere at lave en kurve. Det har sikkert ikke været behageligt at køre i en Trabant på betonelementerne, men formålstjenligt i DDR hvor det kunne afholde folk fra at rejse for meget rundt.

Gammel østtysk betonvej.

Engang var der jernbaneforbindelse til Darss, og lidt udenfor Bresewitz ligger den gamle bro fra 1912. Die Meiningenbrücke var en ensporet drejebro og den var i alt 470 meter lang, hvor den drejelige del havde en længde på ca. 45 m. Jernbaneforbindelsen blev nedlagt i 1964, og broen blev ombygget til en ensporet

vejbro. Den ensporede bro endte med at blive en trafikals flaskehals, og den blev i 2012 erstattet af en nytosporet klapbro, som løber parallel med den gamle bro.

Den oprindelige Meiningenbrücke var først jernbanebro og blev senere ombygget til vejbro.

I området omkring Meiningenbrücke skulle det være let at se træk af traner og gæs, når de flyver ind til vådområdet mellem Zingst og fastlandet.

Vejtræer

Omkring Stralsund og Rügen er der stadig mange Allénstrassen (<http://www.alleenstrasse.com>), dvs. relativt smalle veje med vejtræer på begge sider. Nogle steder hvor vejen er udvidet, er de gamle træer

Mange Allénstrasse er fredet.

bevaret på den ene side, mens der er plantet nye træer på den anden side.

Mange af vejene er fredet, da de opfattes som en del af kulturarven. Træerne giver et grønt bælte langs vejene og er samtidigt tilholdssted for mange dyr.

Traner

I den lille by Mohrdorf er der et informationscentrum om traner (<http://www.kraniche.de>).

Naturvejlederen viste en film om tranernes liv, som var ganske interessant. Hvis man vil se traner i den rigtige vilde natur, findes der et »Kranorama« tæt på rute L213. Det er et udsigtstårn, og på marken ved udsigtstårnet fodres tranerne, og derfor er det let at iagttage dem.

I området mellem Barth og Stralsund mellemlander store træk af traner om foråret på deres vej videre op til Sverige. Det gentager sig om efteråret, når traner flyver tilbage til Spanien. Det skønnes at ca. 40.000 traner flyver over Tyskland og Danmark, men kun få par yngler i Danmark og Tyskland.

Kirkebesøg

I Mohrdorf findes spor af det gamle DDR med brostensbelagte veje, forfaldne huse og kommunistisk betonbyggeri.

I mange landsbyer består brolægningen fortsat af brosten.

I landsbyen findes en stor kirke, som blev bygget i anden halvdel af det 13. århundrede. Kirken bar præg af forfald. I DDR-tiden var mange kirker lukket, og de blev ikke vedligeholdt.

I byen Gingst ligger St. Jacobi Kirche, som er den næststørste kirke på Rügen. Kirkebygningen er fra 1300-tallet, mens tårnet er bygget senere. Kirken har gennem tiderne været udsat for lidt af hvert. Tårnet er brændt ned efter et lynnedslag, og det er senere, efter genopbygningen, væltet ned i kirkeskibet under en orkan. I 1726 blev kirkerummet raseret af en brand, og genopbygningsarbejdet efter branden stod på fra 1729 til 1776. Orglet er fra 1790, og det blev bygget af orgelmester Christian Kindt fra Stralsund. Selv om orglet er gammelt, er det forsat kendt for sin gode lyd.

St. Jacobi Kirche var oprindeligt en katolsk kirke og bl.a. er skriftestolen bevaret.

Da vi havde gået rundt i kirken i 5-10 minutter, kom en ældre herre ind i kirken. Han hilste pænt og begyndte at snakke om, at vejret var blev bedre, og at det var en dejlig solskinsdag. Han fortsatte så med at fortælle kirkens historie og udpegede de specielle ting ved kirken. Undervejs lykkedes det os et par gange at få fremstammet et »Sehr interessant«. Først langt hen i hans lange fortælling om kirken, spurgte han os om, hvor vi kom fra. Han blev overrasket over, at vi kom fra Danmark, og at vi talte så godt tysk. Det helt specielle var, at han på intet tidspunkt nævnte noget som helst om DDR og kirkelige forhold under DDR-regimet. Vi turde ikke spørge ham om DDR-tiden, nok mest for ikke at bringe ham i forlegenhed.

Der var religionsfrihed i DDR, og kirkerne fungerede i DDR-tiden, men kirken var ilde set af den politiske elite. Selv om der var religionsfrihed, var kirken ikke et fristed, og blandt præsterne fandtes Stasi-meddelere. Alligevel kom kirken til at spille en stor rolle i murens fald.

Rügen

Tysklands største ø var hjemsted for Venderne, som ofte tog på plyndringstogt til Danmark, indtil Valdemar den store satte en stopper for det. Efter Valdemar den Store og Absalons erobring af Rügen i 1168, blev Rügen lagt under Roskilde bispestol. Rügen og en del af fastlandet blev gjort til Fyrstedømmet Rügen, som var en dansk vasalstat under ledelse af den lokale slaviske adel men under Valdemar den Stores overhøjhed. Forbindelsen blev yderligere udbygget gennem giftermål med det danske kongehus. Vendske

adelsslægter som Meltico og Putbus indvandrede til Danmark, hvor deres medlemmer under de fordanskede navne Moltke og Podebusk, opnåede store embeder.

Kraft durch Freude

Det hele skal ikke handle om DDR-tiden. DDR opstod efter stormagternes opdeling af det slagne Nazityskland. Et meget stort monument fra nazitiden er ved at blive forvandlet til et luksuriøst ferieparadis. KdF-Seebad der Zwanzigtausend, også kendt som Prora, blev aldrig taget i brug. Bag byggeriet stod Kraft durch Freude (KfD), som også havde en flåde af luksuspassagerskibe, dog uden sammenligning med nutidens voluminøse og ekstravagante krydstogtskibe. Det mest kendt KfD-skib, Wilhelm Gustloff, blev torpederet af en russisk ubåd i januar 1945, og over 5.000 tyske krigsflygtninge druknede.

KfD stod også bag idéen til »Folkevognen«, og idéen overlevede nazitiden, men det gjorde Hitlers foretrukne bilmærke, Mercedes-Benz, også.

KfD blev brugt i propaganda øjemed. Hitlers bagtanke var, ved på den ene side at stille befolkningen ferie og fornøjelse i udsigt, at man på den anden side kunne skræmme befolkningen. Hvis kommunisterne fik magten, vil det være slut med ferie og fornøjelser. Det var ikke helt forkert tænkt, når man tænker på, at østtyskere ikke kunne rejse på ferie i udlandet, og hvor lang ventetiden var for at få en Trabant. Den eneste rejsemulighed var med fingeren på landkortet, hvilket medførte en fantasifuld bog om øer. For Judith Schalansky blev fingerrejserne i atlasset hjemme i dagligstuen til bogen *Atlas over afsidesliggende øer – Halvtreds øer, som jeg aldrig har været på og aldrig vil komme til.*

Lidt fornøjelser var der dog i DDR-tiden, hvor nogle af de få vestlige film som blev vist, var Olsen Banden. Som et kuriosum skal det nævnes, at oversættelsen eller rettere sagt eftersynkroniseringen var langt fra identisk i de to Tysklande.

Fra ruin til de riges ferieparadis

Prora var ikke et lille projekt, den samlede længde af bygningen var 4,5 km lang, seks etager højt og med 10.000 værelser alle med havudsigt.

Der findes stadigvæk en lille del af Prora, som ikke er ombygget til ferielejligheder.

Byggeomkostninger blev i datiden anslået til 237 mio. Reichsmark, hvilket i dag ville svare til ca. 6,4 milliarder kroner. Prora blev bygget af tvangsarbejdere, men byggeriet blev aldrig til det KfD-ferieparadis, som det var tænkt. Hitler startede krigen, før byggeriet blev færdigt, og ved krigsudbruddet i 1939 blev byggeriet indstillet. I begyndelse af krigen blev Prora brugt som uddannelsessted for politi og militær. Prora ligger ikke langt fra Peenemünde, hvor tyskerne udviklede raketvåben, og derfor kom stedet også til at huse arbejdere fra raketbasen. I 1943 blev det brugt til at huse flygtninge fra Hamborg, og senere kom der flygtninge fra øst til stedet. Prora blev i slutningen af krigen brugt som lazaret. Den røde hær sprængte en del af Prora i luften, og efter krigsafslutningen blev Prora brugt som kaserne for den Røde Hær og til internering af krigsfanger.

Senere blev Prora overtaget af DDR's Nationale Folkehær, og området blev et Sperrgebiet. Efter den tyske genforening blev Prora overtaget af Bundeswehr, og først i 1993 blev stedet offentligt tilgængeligt. I 2012 blev de første dele af Prora opkøbt af investorer.

Den renoverede og moderniserede del af Prora består af ferielejligheder og hotel.

Prora er egentligt fredet, men trods dette bliver Prora ombygget og forandret, og dets oprindelige udseende er ved at forsvinde. En ferielejlighed koster ca. 50.000 kr. pr. kvadratmeter, men så er der også med havudsigt! Prora's oprindelige formål med at give tyske arbejdere en billig feriemulighed er for længst glemt. Det er næppe muligt for en tysker med en almindelig løn at købe en lejlighed i Prora eller bo på det luksuriøse strandhotel i byggeriet, som koster 1.500 kr. pr. nat pr. person. Det kan nok kun blive til kompleksets vandrehjem til ca. 550 kr. pr. nat. The working poor (dem som må have to jobs for at overleve) tjener typisk 8,50 € i timen, så et ferieophold på vandrehjemmet kan for dem virke uopnåeligt.

Kap Arkona

Jaromarsburg var vendernes borg og et kultsted for guden Svantevit. Borgen lå på det sted, som vi i dag kender som Kap Arkona.

De to fyrtårne på Kap Arkona.

Det nordligste punkt i Tyskland er en turistfælde, som ikke er værd at besøge. Kap Arkona udgør spidsen af halvøen Wittow, og den stejle klint ned til kysten er 45 m høj. Når man besøger Kap Arkona, parkerer man i byen Putgarten (med ét t) og går ud til spidsen. Det er en tur på to km, hvor der på den første del af turen ligger restaurationer og butikker med alt muligt turistragelse. Hvis man tror, det er overstået, når man er kommet forbi turistfælderne, så venter der en overraskelse ude ved de to fyrtårne.

Ikke langt fra de to fyrtårne ligger der gamle bunkere. Den ældste er fra 1915, og den kan man ikke komme ind i. De to andre er nyere, og den mindste af de to er bygget af Wehrmacht. Den største bunker blev bygget mellem 1979 og 1986 og tjente som kommandopost for Folkets Marine 6. flotille.

Et stykke fra fyrtårnene ligger et gammelt radiopejletårn. Oprindeligt var det et fyrtårn bygget i 1927, men det blev ombygget og brugt som radiopejletårn for skibstrafikken.

Ind mellem bunkerne ligger redningsskibet Südperd inde i et buskads. Redningsskibet er fra 1971, og det har siden 1999 været udstillet som museumsskib på Rügen.

Det er svært at se, at det skulle være et museumsskib!

Redningsskibet ligger ikke langt fra Kunstlerhaus, som er mere en forklædt skrammelbutik end en kunsthandel. Fordelen ved at have en skrammelbutik her er, at Kap Arkona besøges årligt af ca. 800.000 turister.

Definitionen af kunst er bred, hvilket udnyttes i Kunstlerhaus.

Jagtslot Granitz

Tæt på byen Binz ligger Jagdschloss Granitz. Slottet ligger omgivet af skov på toppen af en ca. 110 m høj bakke med navnet Tempelbjerget. Slottet er bygget af Fyrst Putbus i 1836 til 1846, og det er bygget i Norditaliensk renæssancestil med fire hjørnetårne. Det centrale tårn, som er højere end de andre tårne, er bygget senere. Ved hovedtrappen er der to statuer af jagthunde. I dag er slottet et museum, og det er blevet renoveret for omkring 8 millioner €. Jagdschloss Granitz var engang et rejsemål for den europæiske adel, og blandt de besøgende var Christian VIII. Nu har slottet årligt henvend 250.000 besøgende.

Efter en vandretur fra parkeringspladsen gennem skoven, når man frem til Jagdschloss Granitz.

Slottet har fire hjørnetårne og et centralt tårn som er spektakulært.

Den spektakulære spiraltrappe i det midterste tårn.

Det centrale tårnet er forsynet med en spiraltrappe som går langs tårnets væg. Trappen er i støbejern og hvis man tager turen op af de 154 trin til udsigtsplatformen, bliver man belønnet med en storslået panoramaudsigt.

Der er god udsigt over Rügen fra Jagdschloss Granitz.

Det er tydeligt, at det er et jagtslot. Salene er fyldt med trofæer, våben, jagtpokaler og møbler, som er fremstillet af gevirer.

Jagtslottet er ikke længere i Putbus' familiens eje. Pga. den politiske situation under 2. Verdenskrig, blev slottet administreret af National Socialdemokraterne fra 1944. I forbindelse med den østtyske jordreform blev slottet eksproprieret og ejes fortsat af den tyske stat. Efter genforeningen af de to Tysklande, vedtog forbundsregeringen en lov med regler for tilbagelevering af ejendom, som var beslaglagt før og under 2. verdenskrig og i DDR-tiden. Familien Putbus forsøgte at få slottet tilbage, men familien tabte retssagen.

Det er tydeligt, at det er et jagtslot man besøger.

Seebrücke Sellin

Molen er 400 m lang og er den længst på Rügen. Molen er blevet ødelagt af is flere gange. Det helt specielle ved Seebrücke Sellin er, at den har en restaurant.

I DDR-tiden lå folk i lag på stranden omkring Seebrücke Sellin.

Går man om bag bygningen vil man opdage, at den ikke er helt så velholdt på bagsiden som på forsiden.

Hovedgaden i byen er Wilhelmstrasse, som er fyldt med hoteller, ferielejligheder, restauranter og masser af butikker. Byggestilen er »Bäderstilarchitektur«, som er hvidmalede træbygninger, hvor husets kerne er bygget i sten.

Hoteller og ferielejligheder ligger side om side i Sellin.

I DDR-tiden var Rügen østtyskernes foretrukne feriested. Trods mangel på hoteller og feriehuse var strandene overfyldte med badegæster. Som for så meget andet i DDR var ventelisterne til hotellerne lange, men der skete også tildeling af hotelværelser eller feriehuse efter fortjeneste, som f.eks. resultater opnået i arbejdskollektiver eller særlig indsats i det offentlige.

Spreewald

Der er et eller andet bekendt ved Spreewald. Spreewald agurker, eller rettere mangel på samme, indgår i filmen *Goodbye Lenin!*, instrueret af Wolfgang Becker. Det vi husker fra filmen er, da sønnen Alex leder efter et brugt syltetøjsglas, hvor der har været Spreewald agurker i. Han vil putte vestlige agurker i glasset og give det til sin mor, som er mønsterkommunist.

I DDR-tiden var syltede Spreewald agurker en eftertragtet delikatesse.

Alex's mor har ligget i koma efter et hjerteanfald, og da hun vågner op af komaet, er muren faldet. Lægerne anbefaler, at hun ikke høre om styrets sammenbrud af frygt for et nyt hjerteanfald. Det kræver god fantasi at opretholde en illusion om, at alt er ved det gamle, og at socialismen tilmed har sejret og vesttyskerne vælter indover grænsen.

Indlandsdelta

Spree floden, som løber gennem Berlin, udgjorde under den kolde krig en del af grænsen mellem Vest- og Østberlin. Spree udspringer tæt på grænsen til Tjekkiet og danner et indlandsdelta små 100 km syd for Berlin. Området er gennemvævet af vandløb og gravede kanaler. Sorberne, som indvandrede fra øst, har gravet en del af kanalerne for at afvande området. Spreewald er et biosfærereservat, og her vokser sjældne planter som f.eks. soldug, krebseklo og mygblomst. Faunaen er også speciel med eremit-bille, bæver og flagermus, samt de dyr, vi opfatter som typisk tyske nemlig ulv og vildsvin.

Deltaet dækker et areal på ca. 500 km² og er Europas største indlandsdelta. I mange år var det kun muligt at sejle rundt i området, og selv i dag sker postomdeling nogle få steder med båd. Det er ikke tilladt at sejle i motorbåd, dog lige med undtagelse af det sejlene brandvæsen, når det rykker ud. Den oprindelige

bådtype, Kahn, bruges fortsat. En Kahn er en fladbundet pram, som stages frem. Før i tiden blev den brugt til transport af varer, husdyr og mennesker. I dag bruges den til at sejle turister rundt på kanalerne.

En fredfyldt Kahnfahrt på kanalerne i Spreewald.

Spreewald er et slaraffenland for kano- og kajakroere, og vandrere og cykelturister kan nyde godt af det flade landskab med mange vandrestier og cykelruter. Selv om man ikke hører til den førnævnte gruppe, er der gode muligheder for at få en sejltur rundt i Spreewald deltaet. I alle byer i Spreewald er det muligt at komme på Kahnfahrt. Der udbydes mange forskellige ture, som varer fra et par timer og op til en halv dag med frokost undervejs. En romantisk tur er også en mulighed, og i de lune sommeraftner tilbydes selvfølgelig måneskinsture. En ting er sikkert, jo mindre byen er, jo bedre en Kahnfahrt.

Burg i Spreewald

Der findes flere Burg i Tyskland. Den første man kommer til med fugleflugtslinjen, er Burg på Fehmarn. Der ligger også en Burg i Dithmarschen, hvis man kommer fra Jylland og der er et par stykker mere, men kun én i Spreewald. Vi boede på Ferienwohnungen Krabat Residenz »Spreewaldperle«, som er et lille hus med

ferielejligheder (<https://www.krabatresidenz.de/willkommen.Ferienwohnung>). Byen har det hele. Der ligger en Netto tæt på (husk at få brødet skåret i skiver, når de tilbyder det i bagerafdelingen), restauranter med lokale retter og caféer med international kaffe.

Lige over for ferielejligheden ligger et DDR-museum. Det var desværre midlertidigt lukket, da vi var der. Museet skulle indeholde en del biler fra DDR-tiden og hele lejligheder, som de var indrettet hos den almindelige DDR-borger.

Dengang neger var tilladt

Gaststätte Alter Bahnhof (<http://www.spreewaldbahnhofburg.de/>) er meget specielt. Ud over at rumme en café og et lille hotel, er der indrettet et lille museum, som viser gamle butikker. Butikkerne er fra en tid, hvor chokolade, kaffe, kakao og eksotiske frugter blev præsenteret af figurer med internationalt tilsnit.

En historisk præsentation af eksotiske varer.

Hovedbyen i Spreewald

Cottbus er hovedbyen i Spreewald. Det er en storby, hvor den gamle bydel er genopbygget efter 2. verdenskrig, og byen har mange turister og restauranter som serverer internationalt mad. I DDR-tiden var den hjemsted for tekstil- og metalindustri pga. af de store forekomster af brunkul rundt om byen.

Bismarck turm

Rigskansler Otto von Bismarck stod bag krigen mod Danmark i 1864, men det var ikke den eneste krig, som Bismarck stod bag. Bismarck kan betragtes som grundlæggeren af den moderne velfærdsstat, fordi han var den første til at indføre sygesikring, sociale ydelser og pension. Dette var til at begynde med dog forbeholdt soldaterfamilier, men blev udvidet til at omfatte arbejderklassen.

Bismarck var også manden som stod bag samlingen af Tyskland, som tidligere bestod af mindre kongeriger og fyrstendømmer. Der er fortsat levn fra den tid. Prins Richard, som var gift med Prinsesse Benedikte, var prins til Sayn Wittgenstein- Berleburg, som var et af de tidligere fyrstendømmer.

Der blev bygget ca. 250 tårne til minde Otto von Bismarck, og i Danmark fandtes et enkelt tårn. Det var Knivbjergtårnet ved Genner nord for Åbenrå. Tårnet blev sprængt i luften kort efter afslutningen af 2. verdenskrig, da det stod som et symbol for det tyske mindretal i Sønderjylland.

Bismarck Turm i Burg i Spreewald.

DDR-regimet syntes ikke om lovprisningen af Bismarck, som tårnene stod som et symbol på. Der var overvejelser om at rive tårnene ned, men i stedet blev de omdøbt til »Turm der Jugend« og blev overladt til forfald. Efter murens fald, kom tårnene ud af deres skyggetilværelse og fik igen deres oprindelse betegnelse tilbage, og mange blev restaureret og genåbnet.

Dissen

I den lille landsby Dissen (Striesow) findes et hjemstavnsmuseum (<https://heimatmuseum-dissen-spreewald.de/>), som bl.a. har en udstilling om sorberne. Landsbyen er kendt for sine mange storke og en bindingsværkskirke.

Kirken er også speciel indvendigt, fordi loftet er dekoreret med malerier af forskellige planter og dyr. I kirken afholdes gudstjenester på både sorbisk og tysk. Nøglen til kirken kan lånes på hjemstavnsmusset, som ligger lige ved siden af kirken.

I Spreewald lever et stort mindretal af sorbere. Sorberne er i dag et anerkendt mindretal i Tyskland. Sorberne har deres eget sprog, og mange steder er f.eks. gadeskilte både på tysk og sorbisk.

Vej- og gadenavne skrives både på tysk og sorbisk i Spreewald.

Der er årligt 8-10 storkepar som yngler i Dissen. Lige i udkanten af byen ligger der en parkeringsplads, og når man går ad stien fra parkeringspladsen til byens hovedgade, kommer man forbi et par af storkerederne.

Der er en større samling af storkereder i Dissen.

Kører man videre ud ad vejen ved parkeringspladsen, kommer man til Spreaue, som er et naturgenopretningsprojekt. På det store areal er blandt andet udsat vandbøfler, som vi opfatter som lidt eksotiske, selv om de findes i Italien. Vi så ingen vandbøfler i solnedgangen, og jeg måtte nøjes med et billede af en træskulptur af vandbøfler.

I Spreaue er udsat vandbøfler som en del af naturplejen.

Dresden

I slutningen af 2. verdenskrig blev store dele af Dresden sønderbombet af de Allierede. Dresden blev betegnet som Elbens Firenze på grund af byens arkitektur med bygninger fra barokken og renæssancen. Bombardementet af Dresden skete i dagene 13.-15. februar 1945 og kostede mere end 20.000 civile livet. Dresden var et vigtigt trafikknudepunkt både for jernbanetrafik og flodsejls. Den massive bombing af byen skyldes, at der var mange små virksomheder, som producerede dele til militærindustrien. De små virksomheder lå ikke i Dresdens industriområde, men lå ofte i baggårde i de centrale dele af Dresden.

I dag er den centrale del af byen, Altstadt, genopført og det er nydeligt håndværk, men Altstadt er upersonlig. Her bor ingen lokale, og gaderne er fyldt med turister.

Bygningerne i Altstadt i Dresden er en tro kopi af de oprindelige bygninger, som blev ødelagt under 2. verdenskrig.

Går man over floden fra Altstadt til Innere Neustadt, står man i en helt anden verden.

I Inner Neustadt, på den anden side af Elben, ses kun få turister.

På hovedstrøget ligger alle de kendte mærkevarebutikker, og her er der stort set ingen turister. De høje platantræer giver god skygge, og atmosfæren er afslappet. I Innere Neustadt ligger Museum of Saxon Folk Art with Puppet Theater Collection (<https://volkskunst.skd.museum/>), som er et besøg værd.

Et af de mange mekaniske tableauer på museet.

Udstillingen viste blandt andet meget fint træskærerarbejde, dukketeatre og mekaniske tableauer mest med skildringer af Jesu's lidelser. Vi er i den del af Europa, hvor finmekanik og teknik har haft sit udsping.

En spændende forstad til Dresden

Vi boede i forstaden Loschwitz på Gästehaus Loschwitz (<http://www.haus-loschwitz.de/>), som har en meget engageret vært. Stedet er lidt slidt, og huset har formodentligt indeholdt herskabslejligheder, før det blev ombygget til Gästehaus.

Loschwitz virker som et velhaverkvarter med mange store villaer. Bydelen er på mange måder mere spændende end Dresden. Langs Elben ligger en blanding af frugthaver, kolonihaver og ridebaner. Der er også plads til Bierhalle og udendørs restauranter langs Elben, så det er stedet, hvor beboerne i Loschwitz mødes i de lune sommeraftner.

I Loschwitz ligger der kolonihaver og frugthaver ned til Elben.

F60

Den var synlig på lang afstand. En kæmpe gravemaskine til brunkul, som har sat sit præg på det landskab den har gravet i.

En kæmpe gravemaskine til brunkul.

Brunkul har altid været en vigtig energikilde i Tyskland. På et tidspunkt i 60'erne blev 50% af verdensproduktionen af brunkul udgravet i DDR, hvor det også blev en vigtig eksportindtægt. Brunkul var den vigtigste energikilde i industri, elproduktion og opvarmning af boliger i DDR, fordi olie skulle importeres.

F60 er en halv kilometer lang og afstanden mellem de nederste og øverste dragere i konstruktionen er 60 m, heraf navnet F60. Arbejdshastigheden ved gravning var 9 meter per minut, hvilket ikke virker af meget. Selv om hastighed virker lav, kunne F60 grave 29.000 m³ brunkul op i timen eller ca. 50.000 tons brunkul (<https://www.f60.de/>).

Museumsbygningen indeholder, udover F60's historie, også en kantine. Når man træder ind i kantine vælter en duft af pølsevogn en i møde. Kantine betjenes af en nedslidt kantine-mutter og udover pølser serverer hun kartoffelsuppe. Det er en tyk og fed suppe med ultratynde skiver af røget pølse, hertil hvidt skumgummiagtigt brød. Ægte kantineslam, men mættende.

F60 kan ses fra luften i Google Maps ved at vælge satellit:

[https://www.google.com/maps/place/51°35'18.7"N+13°46'51.7"E/@51.5885278](https://www.google.com/maps/place/51°35'18.7)

Syd for gravemaskinens nuværende position, kan det tydeligt ses i landskabet, hvor den har arbejdet.

Luther Stadt Wittenberg

I 2017 var det 500 år siden, at Luther fremkom med sine berømte 95 teser, som medførte en splittelse af den katolske kirke. Martin Luther kom til Wittenberg i 1517, hvor han hurtigt fik mange tillidsposter. Martin Luther var prædikant i Marien Kirche, men han opslog sin teser på døren til Schlosskirche, hvor teserne i dag kan ses som et bronzerelief.

Luthers 95 teser kan ses som et bronzerelief på slotskirken i Wittemberg.

Wittemberg er en lille hyggelig by og bærer ikke præg af Luthers betydningen for religionsomvæltningen.

Heltenes by

Fordelen ved at køre i tog er, at man ankommer direkte i centrum af en storby. Vores hotel lå lige ved siden af banegården i Leipzig.

Leipzigs banegård er en af de største i Europa og er nærmest en by i byen med sine mange butikker og restauranter. Leipzig har meget at byde på, historie, kunst, arkitektur og spændende butikker.

Universitet i Leipzig.

Kun fem minutters gang igennem Oberer Park fra Leipzigs banegård, ligger Leipzigs historiske bydel med et stort rådhus, kirker, opera, musikhus og masser af butikker, restauranter og cafeer.

Bach

På pladsen foran Thomaskirche står en statue af Johann Sebastian Bach. I 1723 blev Bach udnævnt til kantor (kirkemusiker) ved Thomasschule, og udover musikundervisning indebar stillingen også, at han skulle virke som kantor ved Thomaskirche og Nikolikirche. Han besad embedet til sin død i 1750. Johann Sebastian

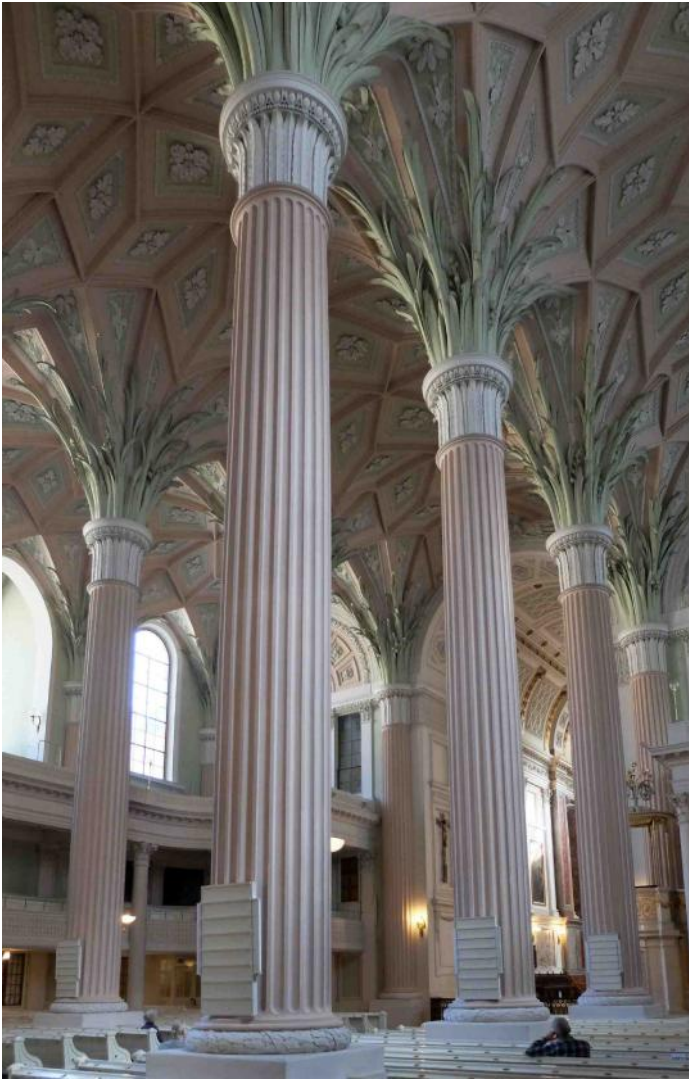

Statuen af Johann Sebastian Bach foran Thomaskirche.

Bach er begravet i Thomaskirche. Bach var meget produktiv i den tid, han levede i Leipzig. Han fik skrevet ca. 300 kantater, oratorier, passioner, instrumentværker og motetter. En motette er en korsang, og der afholdes jævnligt motetter i Thomaskirche. Vi gik til en af motetterne og forventede, at det blot var en kirkekoncert. Det forholdt sig lidt anderledes. Vi fik ikke alene korsang, vi fik også en prædiken.

Nikolaikirche

Det var her, det hele startede. I Leipzig og ikke i Østberlin. I DDR var der hverken ytrings- eller forsamlingsfrihed, men der var religionsfrihed, og kirkerne var de eneste steder man kunne samles. Det blev starten på det fredelige oprør mod styret. Det startede med fredsbønner i Nicolaikirche, hvor omkring 100 mennesker deltog, men antallet steg og fredsbønnerne blev mere og mere politiske.

Nicolaikirche dannede rammen om fredsbønnen, som udviklede sig til demonstrationer mod DDR-regimet.

Til sidst blev kirken fyldt til randen, og folk måtte stå uden for på pladsen foran kirken. Den 25. september gik den første demonstration efter mandagens fredsbøn gennem Leipzigs gader. De ca. 4.000 demonstranter var blev opdnet af Christoph Wonnebergers tale: »Den, der svinger en gummiknippel, må hellere selv tage en hjelm på. Den, der blænder andre, bliver selv blind. Den, der vilkårligt berører andres deres frihed, har ikke selv længere nogen flugtvej. Den, der griber til sværdet, vil selv omkomme ved sværdet«.

Med tiden steg antallet af deltagere i fredsbønnen og den efterfølgende demonstration. På deres vandring igennem Leipzig gik de forbi Runde Ecke, som var Stasis hovedkvarter. Nogle af demonstranterne satte lys på trappen, uden at der blev grebet ind af Stasi.

Fredsønnen blev så populær, at kirken blev fyldt og nogle af deltagerne måtte stå på kirkepladsen foran Nicolaikirche.

Det anslås, at der til sidst deltog mellem 70.000 og 100.000 mennesker i demonstrationerne, som råbte parolen *Wir sind das Volk*, som senere blev til *Wir sind ein Volk*.

Stasi

Når man går op ad trappen i ejendommen Dittrichring 24 i Leipzig, er der en dør ind til historien og en dør til virkeligheden. Døren til venstre er for besøgende til Stasi museet (<http://www.runde-ecke-leipzig.de>); døren til højre er for Stasi-aktenbehörde. Til venstre kan man se, hvad der skete med dem, som fandtes i arkiverne bag døren til højre.

Stasi var var en stat i staten. Efter Erich Mielkes tiltræden som minister for statsikkerhed i 1957, blev Stasi opbygget til at være et vidtforignet sikkerhedsapparat med vide beføjelser til både at overvåge, udøve psykisk tortur, retsforfølge og dømme DDR borgere.

For det kommunistiske parti var Stasi nødvendig for at fastholdelse af magten. Stasi var uden demokratisk kontrol og kunne også kontrollere partimedlemmer. Så hvem havde egentligt magten i DDR?

Indgangspartiet til Stasi museet.

Efter Berlinmurens fald begyndte Stasi medarbejdere at destruere sagsakter, men det lykkedes for myndighederne at beslaglægge over 100 km hyldemeter med Stasi sagsakter. Efter den tyske genforening vedtog Bundestag, at tyskere og udlændinge skulle have adgang til at søge i Stasi arkiverne og se, hvad der lå på dem.

Der var ca. 100.000 ansatte i Stasi ved murens fald og et ukendt antal informanter. Det anslås, at der var et sted mellem 100.000 og 200.000 informanter, som indberettede informationer om ca. 6 millioner DDR-borgere. Der var flere årsager til, at folk blev informanter. Det kunne være af ideologiske eller økonomiske årsager, men folk kunne også blive presset til at blive informant, f.eks. hvis personen havde en nazi-fortid, som vedkommende ikke ønskede skulle ud i offentligheden.

Man kunne komme i Stasis søgelys, hvis man f.eks. ansøgte om udrejsetilladelse, var medlem af kirken, var i familie med person, som havde foretaget republikflugt eller blot ved en uheldig bemærkning eller en vittighed om kommunistpartiet eller om et af dets ledere.

Stasi lagde i mange tilfælde ikke skjul på, at det overvågede folk. Det kunne ske ved at lade funktionærer fra kommunistpartiet opsøge folk og fortælle, at hvis de ikke rettede ind, kunne det gå ud over deres karrierer, eller deres børn kunne blive nægtet den uddannelse, de ønskede. Det var den blide metode, og den hårde metode var at bryde ind i folks hjem. Stasi efterlod tydelige spor efter sig i hjemmet, for folk skulle ikke blot overvåges, men de skulle også vide, at de blev overvåget.

Sad man i Stasi fangenskab, eller var man kommet i søgelyset, kunne det også betyde, at man endte som eksportvare. DDR lod jævnligt Vesttyskland frikøbe fanger, familiemedlemmer eller folk, som havde søgt udrejsetilladelse. Det var en vigtig indtægt i hård valuta, som kunne bruges til at forsøge partitoppens liv med vestlige luksusvarer.

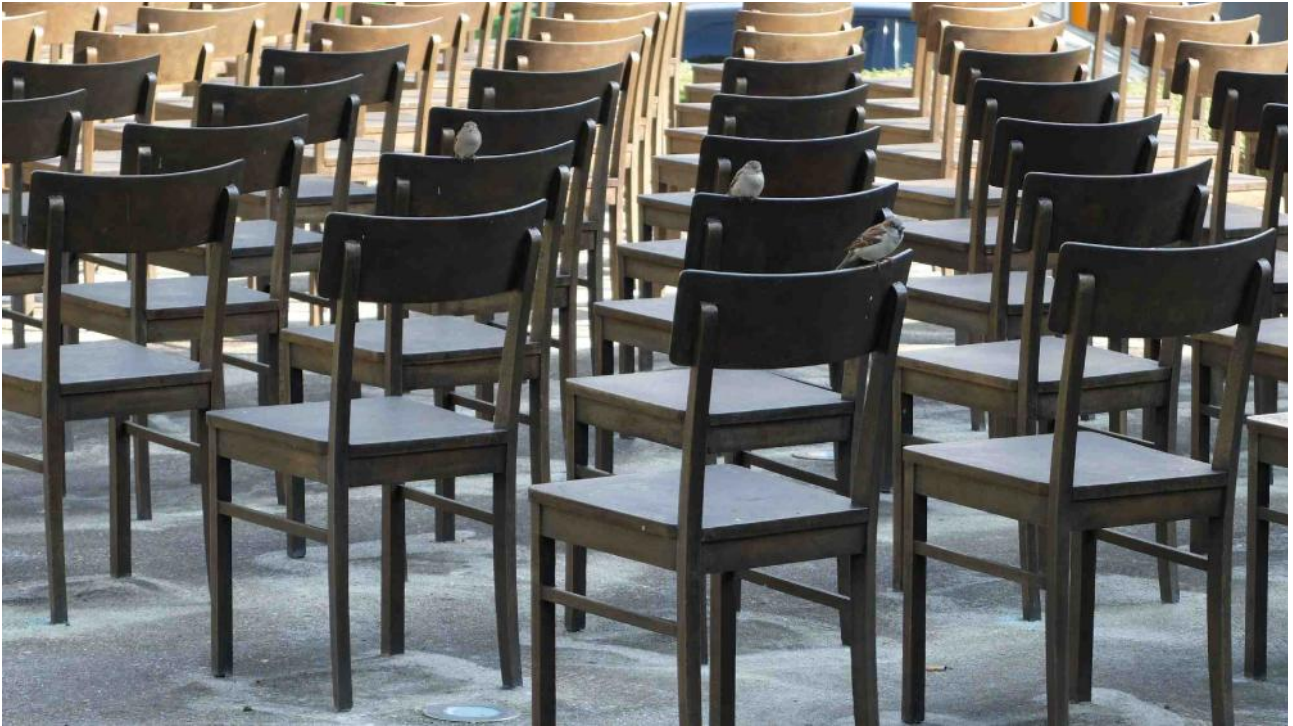

Næppe det sted man ønskede at få taget et portrætfoto.

Museet er som at genopleve mange af scenerne fra filmen *De andres liv* af Florian Henckel von Donnersmarck, så kort kan det siges.

Tomme stole

Ikke langt fra Runde Ecke ligger de tomme stoles plads. Her lå den jødiske synagoge i Leipzig. Den blev nedbrændt af nazisterne den 9. november 1938. På pladsen står 140 bronzestole på en forhøjning som svarer til grundplanen for synagogen.

140 stole danner et monument over den nedbrændte synagoge i Leipzig.

Treuhand

Vesttyskerne fandt hurtigt ind i den vestlige levestil igen efter 2. verdenskrigen, mens østtyskerne i langt højere grad selv skulle til at definere en livsstil i den nye socialistiske stat.

De, som i begyndelsen, deltog i den ugentlige fredsbøn i Nikolaikirche, havde et ønske om politiske forandringer i DDR mere end en genforening med Vesttyskland. DDR (Deutsche Demokratische Republik) var, trods navnet, ikke demokratisk, og det var det, som skulle ændres. Med tiden, da der efterhånden var flere og flere som deltog i demonstrationerne, ændrede dette sig mere i retning af bedre levevilkår. Da Berlinmuren faldt, var det millionerne i DDR, som kom til at bestemme, og de valgte bananer og biler, frem for en demokratisering af DDR.

Efter genforeningen ville østtyskerne have vestlige varer, og de købte ikke længere varer produceret i det gamle DDR. Det havde katastrofale følger for den i forvejen umoderne og nedslidte industri, hvor kun meget få varer i forvejen blev solgt på verdensmarkedet.

Det blev Treuhandanstalts opgave at privatisere de østtyske kollektivlandbrug og statslige virksomheder. Det var ikke en let opgave, fordi det var meget vanskeligt at værdisætte fabrikker, som producerede varer, ingen længere ville købe.

Murens fald og genforeningen gav østtyskerne mulighed for at køre i andet end Trabant.

Efter mange østtyskeres opfattelse blev mange virksomheder solgt for billigt. Hertil kom, at mange af de virksomheder, som blev opkøbt af vesttyske virksomheder, blev tømte for værdier og lukket, hvilket fik arbejdsløsheden til at stige i det gamle Østtyskland.

Bomuldsspinderi

En af de virksomheder som blev overtaget af Treuhandanstalt var Leipziger Baumwollspinnerei (<http://www.spinnerei.de/>). Fabriksområdet fylder et areal på ca. 10 ha i den vestlige del af Leipzig. I 1884 blev her bygget den største bomuldsmølle i det kontinentale Europa, og den var den største indtil 1907. Det var ikke bare et bomuldsspinderi, det var en by i byen med arbejderlejligheder, egen børnehave, lægeklinik, værtshus og dagligvarebutikker.

Det var en stor arbejdsplads med ca. 4.000 ansatte i sin storhedstid. I 1989 var der ca. 1.650 ansatte, og i 1993 solgte Treuhand fabrikken til et firma fra Köln. Det var ikke muligt for bomuldsfabrikken at bygge på gamle succeser og renommé. Fabrikken kørte videre frem til år 2000, hvor den beskæftigede 40 medarbejdere.

De gamle nedslidte fabriksbygninger i det tidligere Leipziger Baumwollspinnerei bruges i dag til atelier og kunstgallerier.

Så startede en langsom forandring. I den tomme fabrik rykkede kunstneren Neo Rauch ind og var en af de første Leipzig-kunstnere, der oprettede et atelier, og efter ham kom mange andre kunstnere til. I dag har over 100 kunstnere deres atelier her, og der er seks gallerier samt nogle cafeer.

Die Innerdeutsche Grenze

Selv om sporerne efter den fysiske grænse forsvinder mere og mere fra landskabet, er der fortsat en usynlig grænse. De største børsnoterede tyske industrivirksomheder har fortsat hovedkvarter i de gamle vesttyske delstater. Der gælder lidt det samme i Bundesligaen, hvor kun få storklubber findes i de gamle østtyske delstater. Der er mindre trafik på motorvejene i de gamle østtyske delstater, og priserne er lavere her.

Der er et andet Tyskland end blot grænsehandel, Hamborg og Berlin og det er fortsat muligt at finde rester af det gamle DDR.